

НИКОЛАЙ КУЗАНСКИ
НЕУКИЯТ ЗА МЪДРОСТТА
ПЪРВА КНИГА

1 *На форума в Рим един неук бедняк срещнал страшно богат оратор, когото шеговито и с усмивка заговорил по следния начин:*

„Чудя се на високопарността ти – макар да си се изтощил докрай от непрестанно и усърдно четене на безброй много книги, те още не са те довели до смирение. Това е сигурно, защото ‘мъдростта на този свят’, в която смяташ, че превъзхождаш всички останали, се оказва един вид ‘безумство пред Бога’ и точно заради това ‘възгордява’ [1 Кор. 3:19, 8:1]. Обратно, истинското знание води до смирение. Ще ми се вече да беше стигнал до него, защото там е скрито съкровището на радостта.”

Ораторът: „Каква е тази твоя упоритост, бедни и съвсем неуки човече, че до такава степен омаловажаваш изучаването на науките – нещо, без което никой не постига ни успех, ни щастие?”

2 *Неукият:* „Това, велики ми ораторе, което не ме оставя да си мълча, е не упоритостта, а милосърдието, защото виждам с какво напразно усилие се отдаваш на преследването на начетеност. Ако можех да те отклоня от нея, така че да осъзнаеш заблудата си, смятам, че сам щеше да се радваш, задето си се разминал с една изтъркана шега. Само че славата на авторитета те е пленила, сякаш си кон, по природа свободен, но изкуствено привързан с капистрата към яслите, където не хапва нищичко друго освен това, което му дават. Нали умът ти, ограничен до авторитета на пишещите, се храни с чужда, неестествена храна.”

Ораторът: „Но ако храната на мъдростта не се открива в книгите на учените, тогава къде е?”

3 *Неукият:* „Не твърдя, че не е там, а че от тях не може да се извлече естествената храна [на ума]. Защото хората, които най-напред са се отдали на писане във връзка с мъдростта, не са пораснали в резултат на храненето с книги, каквито тогава още е нямало, а са се

издигнали до 'състояние на мъж съвършен' [Еф. 4:13] по силата на естествената храна. А и тези хора далеч надминават по мъдрост всички останали, които мислят, че са сполучили благодарение на книгите."

Ораторът: „Хубаво, без изучаването на науките вероятно биха могли да се знаят много неща, но в никакъв случай – трудните и възвишени работи, при положение че науките са израсли по пътя на натрупването."

Неукият: „Ето за това говорех – че си воден и залъгван от авторитета. Някой друг е написал думите, в които вярваш. Аз обаче ще ти кажа, че 'мъдростта' крещи 'навън по стъгдите' [Притч. 1:20] и викът ѝ говори, че самата тя живее 'във висините' [Сир. 24:4]."

4 *Ораторът:* „Доколкото чувам, смяташ себе си за мъдър, задето си неук?"

Неукият: „Явно тук се крие разликата между теб и мен: ти смяташ себе си за знаещ, макар че не си – затова и си горделив; аз пък знам, че съм невеж – затова и съм далеч по-смирнен. В това, изглежда, съм по-знаещ [от теб]."

Ораторът: „Но щом си невеж, как е възможно да стигнеш до знание за собственото си невежество?"

Неукият: „Не благодарение на твоите книги, а на Божиите."

Ораторът: „Кои са те?"

Неукият: „Които Той е написал със собствената Си ръка."

Ораторът: „Къде са те?"

Неукият: „Навсякъде."

Ораторът: „Значи и тук, на този площад?"

Неукият: „Естествено! Нали вече казах, че мъдростта крещи 'по стъгдите'."

Ораторът: „Ще ми се да чуя как."

Неукият: „Ако виждах, че не си склонен да питаш просто от любопитство, щях да ти разкрия велики неща."

Ораторът: „Можеш ли поне за мъничко да направиш така, че да вкуся от това, което имаш наум?"

Неукият: „Да, мога.“

Ораторът: „Тогава да отидем, моля те, в близката бръснарница ей-там, за да седнем на по-тихо и да ми разкажеш.“

5 [Предложението] допаднало на неукия бедняк и двамата влезли. Обръщайки поглед към форума, той подхванал разговор с думите:

„Онова, което ти казах – дето мъдростта крещи ‘по стъгдите’ и викът ѝ говори, че тя самата живее ‘във висините’, – ще опитам да ти го покажа по следния начин. Но първо искам да ми кажеш: Какво виждаш да се върши тук, на този площад?“

Ораторът: „На ей-това място виждам да се броят пари, в другия ъгъл – да се претегля стока, а в срещуположния – да се мерят олио и други [покупки].“

Неукият: „Именно това се делата на разума, с който хората превъзхождат зверовете – нали неразумните животни не могат да броят, претеглят и измерват. Но виж сега добре, ораторе, и ми кажи: с какво, в какво и от какво се вършат тези работи?“

Ораторът: „Посредством различаването.“

Неукият: „Правилен отговор. Само че посредством какво става самото различаване? Не броим ли с помощта на едно?“

Ораторът: „В какъв смисъл?“

Неукият: „Единицата не е ли едно, взето веднъж, двойката – два пъти едно, тройката – три пъти едно, и т.н.?“

Ораторът: „Точно така.“

Неукият: „Значи всяко едно число възниква с помощта на едното?“

Ораторът: „Така изглежда.“

6 Неукият: „И точно както то е принцип на числото, по същия начин най-малката тежест е принцип на претеглянето, а най-малката мярка – принцип на измерването. Нека наречем тази тежест грам, а въпросната мярка – милиметър. Не излиза ли тогава, че както се брои с едно, така се претегля с грам и се мери с милиметър? В същия смисъл и броенето е от едно, претеглянето – от грам, измерването – от милиметър. И още, броенето е на едно, претеглянето – на грам, измерването – на милиметър. Не стоят ли нещата по този начин?“

Ораторът: „Съвсем вярно.“

Неукият: „С помощта на какво обаче се схващат единицата, грамът и милиметърът?“

Ораторът: „Нямам понятие. Знам само, че единицата не се схваща с помощта на числото, тъй като то идва след едното; по същия начин грамът не се схваща с помощта на тежестта, нито милиметърът – с помощта на мярката.“

Неукият: „Превъзходно казано, ораторе! Та както простото по природа предшества сложното, така и сложното съвсем естествено идва след [простото] и не притежава силата да го измерва, ами обратното. Оттук разбираш по какъв начин онова, с което, от което и на което се брои всичко броимо, не е постижимо с помощта на числото. Също и това, с което, от което и на което се претегля тежащото, не може да се постигне с помощта на конкретна тежест. Така е и с това, с което, от което и на което всичко измеримо се измерва – то е непостижимо с помощта на която и да е мярка.“

Ораторът: „Виждам това ясно.“

7 *Неукият:* „Пренеси този вик на мъдростта от стъгдите във висините, където тя обитава, и ще откриеш далеч по-възхитителни работи, отколкото във всички превъзнасяни от тебе книги накуп.“

Ораторът: „Не разбирам – освен ако не обясниш какво имаш предвид с последното.“

Неукият: „Забранено ми е да го сторя, освен ако не си се помолил от сърце. Все пак тайните на мъдростта не бива да се разкриват под път и над път.“

Ораторът: „Имам силното желание да те изслушам, а и малкото [казано дотук] ме заинтригува. Нещата, които вече представи, наистина предвещават, че [в разговора] предстои нещо голямо. Затова те моля да продължиш започнатото.“

Неукият: „Не знам дали е подходящо да разкривам такива тайни и да ти представям тази толкова дълбока бездна като нещо лесно постижимо. И все пак, не мога да се сдържа да не ти угодя. Та ето какво, братко: това е върховната мъдрост – да знаеш как, съгласно вече направеното сравнение, непостижимото се постига по един непостижим начин.“

Ораторът: „Говориш странни и противоречиви неща.“

8 Неукият: „Именно по тази причина съкровенията тайни не бива да се споделят с всички, понеже всеки път, когато им бъдат разкрити, им се струват противоречиви. Та и ти вече се чудиш, че съм казал неща, които си противоречат: значи ще чуеш и вкусиш истината. Аз твърдя, че както преди малко говорих за единицата, за грама и за милиметъра, по същия начин следва да се говори и за всичко останало във връзка с принципа на всичко. Защото първоначалото на всички неща, с което, на което и от което води началото си всяко притежаващо начало нещо, е при все това непостижимо с помощта на никое от тези неща. То е това, с което, в което и от което се мисли всяко умозримо, но едновременно с това се оказва непостижимо за ума. Също така, то е и това, с което, от което и в което се изказва всяко изречимо, но самото то не подлежи на изричане; също и това, с което, от което и в което всяко имащо граници нещо бива ограничено и всичко определимо намира предел, но самото то надхвърля всяка граница и остава неподвластно на който и да е предел. Би могъл да правиш безкрайно много такива твърдения, които ще са напълно верни, да напълниш всичките си книги по реторика с тях и да прибавяш още до безкрай, чак докато разбереш по какъв начин мъдростта живее ‘във висините’.

9 Защото най-висше е това, от което не може да има по-висше. Такава висина се явява единствено безкрайността. Оттук и мъдростта, която всички хора търсят с невъобразима умствена страст, понеже по природа се стремят към знанието, не се узнава по никакъв друг път: тя е по-висша от всяко знание и значи е непознаваема, неизречима е с каквото и да било слово, непостижима за който и да е ум, несъизмерима спрямо всяка една мярка, неопределима с никакъв предел и неограничима с нито една граница, надхвърляща всяка съразмерност и пропорция, несравнима с което и да е сравнение, неизразима с каквато и да била образност, неподатлива за която и да е форма, непоклатима с което и да е движение, невъобразима за никое въображение, непостижима с никое сетивно възприятие, безискусна спрямо всяко едно привличане, невъзможна за вкусане от никой вкус или за чуване от никой слух, невидима за всеки един поглед и несхватима за всяко едно схващане, неутвърдима с никакво твърдение и неотречима с никакво отрицание, несъмнена при което и да е съмнение и недогадима за което и да е мнение. И понеже при всяко едно изразяване тя си остава неизразима, не е възможно да мислим предел в тези изказвания – нали [мъдростта], посредством която, в която и от която са всички неща, е немислима в рамките на което и да било мислене.”

10 Ораторът: „Без съмнение, казаното е далеч по-възвишено, отколкото се надявах да чуя от теб. Не спирай, моля те, да ме водиш нататък, където заедно ще вкусим с най-голяма сладост нещичко от тези превъзходни умозрения. Виждам, че никога няма да се умориш да говориш за въпросната мъдрост, а това, както разбирам, се дължи на най-велико наслаждение: ако не го усещаше с вътрешното си сетиво, нямаше да те привлича толкова.“

Неукият: „Това, което дава вкус, наистина е мъдростта – за ума няма нищо по-сладко от нея. И не следва по никакъв начин да се смятат за мъдри онези, които говорят [за нея] само на думи, без да я вкусват. А с вкус за мъдростта говорят хората, които знаят как тя е всички неща, при все че не е никое от тях. Всъщност всичко бива вкусвано от вътрешното сетиво посредством мъдростта, от нея и в самата нея, но тя самата, тъй като живее ‘във висините’, остава недостъпна за вкуса въобще. Следователно се вкуса по начин, надхвърлящ всяко едно вкусване, доколкото представлява нещо далеч по-висше от всеки предмет на вкуса, сетивата, разума или ума. Това вкусване отдалеч и по начин, надхвърлящ всеки вкус, е сякаш същото невкусващо предвкусване, каквото може да се нарече и ароматът: точно както мирисът, отделен от ароматния предмет и уловен от друго, ни привлича в своята посока, така че по него да стигнем до самата помада, по същия начин вечната и безпределна мъдрост, която просиява във всички, ни привлича [към себе си] по силата на някакво предвкусване на плодовете ѝ, така че да се понесем към нея с удивително желание. **11** Мъдростта, значи, е животът на духовния ум, който в себе си има вродено предвкусване, по силата на което издирва с огромно усърдие източника на своя живот. Без подобно предвкусване той нямаше да го търси, нито пък щеше да знае, че го е намерил, в случай че изобщо го намери; затова и [умът] е движен към източника като към своя собствен живот. А и за всеки дух е много сладко непрестанно да се въздига към първоначалото на живота, ако и [това първоначало да остава] недостижимо: нали това да се въздигаш [непрестанно] към живота означава да живееш непрестанно по-щастливо. И когато в търсене на своя живот [духът] бъде доведен дотам, че да съзре онзи безкраен живот, тогава той започва да се радва толкова по-силно, колкото по-ясно осъзнава, че животът му е безсмъртен. Излиза, че недостъпността или пък несхватимостта на безкрайността, присъща на неговия живот, е най-желаното от него схващане. Ако, да речем, някой държеше съкровището на своя живот и наред с това знаеше, че въпросното

съкровище е неизброимо, непретеглимо и неизмеримо, то това знание за несхватимостта му би представлявало най-желаното и радостно схващане, само че не във връзка със схващания, а по отношение на най-обичното – самото съкровище на живота. Та нали ако човек обича нещо, защото му е любимо, той изпитва радост от самия факт, че в него открива безкрайно много неизразими поводи за своята любов. Тъкмо това е и най-радостното схващане на обичащия, когато улавя несхватимата любовност на обичаното. Той не би се радвал чак толкова, задето обича нещо изцяло постижимо, освен ако не разбере, че любовността на обичаното от него е напълно неизмерима, безпределна, неограничена и несхватима. Ето това е най-радостната схватимост на несхватимостта.”

12 Ораторът: „Мисля, че разбирам – ти ще прецениш. Изглежда, твоето настояване е следното: че нашето първоначало, с което, в което и от което ‘се движим и съществуваме’ [Деян. 17:28], бива вкусвано от нас като начало, среда и край само тогава, когато неговата жизнена сладост се вкусва страстно по начин, надхвърлящ всяко вкусване, и бива схваната от ума отвъд всяко схващане; както и това, че който се стреми да го вкуси и схване по този път, се оказва изцяло лишен от вкус и ум.”

Неукият: „Превъзходно разбиране, ораторе! Именно по тази причина хората, които смятат, че мъдростта не е друго освен онова, което може да се постигне от ума, и че няма друго щастие освен достижимото от тях самите, се намират далеч от вечната и безпределна мъдрост – всъщност те са се обърнали към някакъв краен покой, където мислят, че се крие радостта на живота, но това съвсем не е така. Затова и като осъзнаят заблудата, започват да се измъчват, тъй като там, където са смятали, че се крие щастието, към което са се стремили с цялото си същество, тепърва откриват единствено тъга и смърт. Ето защо безкрайната мъдрост се явява неизчерпаемата храна на живота, от която нашият дух, неспособен да обича друго освен мъдростта и истината, се препитава вечно. **13** Нали всеки ум копнее да съществува; да съществува за него означава да живее, това да живее значи да мисли, а това да мисли – да се храни с мъдрост и истина. Оттук и всеки ум, който не вкусва бляскавата истина, е като око, [потънало] в мрак: то продължава да е око, само че не вижда нищо, тъй като не пребивава в светлината, и понеже му липсва сладкият живот на виждането, изпитва тъга и се измъчва. А това е по-скоро смърт, отколкото живот. Същото е и с ума: ако се обърне към което и да е друго, но не и към храната на вечната мъдрост, той ще се окаже извън живота, един вид потънал в мрака на невежеството, и ще

е по-скоро мъртъв, отколкото жив. Тъкмо до това се свежда безкрайното му мъчение – да притежава битие на мислещо нещо, но никога да не мисли. Затова и вечната мъдрост е единствената, в която умът е способен да мисли.”

14 Ораторът: „Разправяш ми красиви, но необичайни работи. Сега ми кажи, моля те, как бих могъл да се издигна до подобно вкусове на вечната мъдрост.”

Неукият: „Вечната мъдрост може да се вкуси във всяко нещо, за което има вкус. Тя е самото наслаждение във всичко сладко, самата красота във всичко красиво, самият копнеж във всичко желано. Така е редно да се каже и за всички останали предмети на желанието. Как тогава да не може да се вкуси [тази мъдрост]? Не е ли животът ти изпълнен с радост, когато е в съгласие с желанието ти?”

Ораторът: „Точно така.”

15 Неукият: „Следователно, щом желанието ти не се поражда иначе, освен посредством вечната мъдрост, от която и в която то съществува, и щом щастливият живот, за който копнееш, по подобен начин се дължи не на друго, а на същата онази вечна мъдрост, от която възниква и извън която не би могло да съществува, то с всяко желание, присъщо на умствения живот, ти всъщност желаеш не друго, а вечната мъдрост, която е сбъдването на твоето желание, [неговото] начало, среда и край. Ако сладък вкус в теб предизвиква желанието за безсмъртен живот (това да живееш щастливо за вечни времена), значи си изпитал някакво предвкуване на вечната мъдрост, тъй като никой не желае нещо съвсем непознато. При индийците, например, има плодове, които въобще не желаем, защото никога преди не сме опитвали. И все пак, доколкото не можем да живеем без храна, ние се стремим към нея. Следователно, за да живеем в света на сетивното, ние притежаваме предварителен вкус за храната: младенецът, да речем, има в своята природа естествен предварителен вкус за млякото, така че веднага щом огладнее, иска мляко. **16** (Нали от които сме, от тях и се храним.) По същия начин умът получава своя живот от вечната мъдрост и притежава предварителен вкус за нея. Ето защо при всяко хранене, което му е нужно, за да живее, той не иска нищо друго, освен да получи храна оттам, откъдето се е сдобил с умственото си битие. Та ако във всяко желание, присъщо на умствения ти живот, би могъл да забележиш онова, от което умът произлиза, посредством което желае и към което се стреми, би разбрал със сигурност, че тъкмо сладостта на вечната мъдрост прави

желанието ти толкова сладко и приятно, тъй щото с неописуема страст да се носиш към нейното възприемане, сякаш си се понесъл към безсмъртието на твоя живот. Вземи за пример желязото и магнита. Желязото има един вид началото на своето движение в магнита и веднага щом с присъствието си магнитът възбуди тежкото и твърдо желязо, в чудния си стремеж то започва да се движи дори отвъд [законите на] своето естествено движение, в което тежестта му неизбежно го влече надолу, а се понася нагоре в опит да се съедини със своето начало. Ако в него не беше налице някакво естествено предвкушване на магнита, желязото нямаше да се притегля от магнита повече в сравнение с който и да било друг камък, но въпросното привличане нямаше да съществува и ако в камъка не беше налице по-голяма склонност към желязото, отколкото към медта. **17** Така, прочее, и нашият надарен с ум дух е получил от вечната мъдрост началото на своето умствено съществуване, понеже [неговото] битие е по-близко до мъдростта, отколкото е всяко друго лишено от ум нещо, откъдето и излъчването или влагането ѝ в святата душа представлява копнежно движение в [умствена] възбуда. Затова и всеки, който в своето умствено движение издирва мъдростта, бива вътрешно докоснат [от нея] и все още в тялото си, но сякаш извън него и напълно забравил за себе си, се оказва издигнат до предвкушаната ѝ сладост, като дори бремето на всички сетивни предмети не е способно да го задържи тук долу, докато не се съедини с привличащата го мъдрост. В резултат на смаяното си благоговение [пред нея] той напълно изоставя сетивата и кара душата си да изпадне в неистовство, така че да не признава нищо друго освен мъдростта. За такива хора е голяма сладост да успеят да напуснат тукашния свят и настоящия живот, за да могат да се понесат по-бързо към мъдростта на безсмъртието. Именно това предвкушване [на мъдростта] у светците прави всичко онова, което ни изглежда прелестно, отвратително за тях и ги кара да понасят с пълно равнодушие всички телесни мъчения само и само по-бързо да стигнат до нея. Същото това [предвкушване] учи духа ни, че, обърнат в мъдростта, той никога не може да изчезне: щом като нашето тяло не е в състояние да го задържи с никаква сетивна връзка, така че след отпадането на телесните задължения да не се втурва с неவிжданна жажда в нейна посока, значи той по никакъв начин не може да загине със смъртта на тялото. **18** [Неговото] уподобяване на мъдростта, което по природа е присъщо на духа ни и заради което той не би могъл да намери покой другаде, освен в самата нея, е сякаш живият ѝ образ. А никой образ не намира покой другаде, освен в това, на което е образ и

от което има своето начало, среда и край. От друга страна, по силата на своя живот живият образ поражда движение от себе си към образа, в когото единствено намира покой. Следователно животът на образа не е способен да намери покой в самия себе си, тъй като не принадлежи на себе си, а на живота на истината. Ето защо той е движен към образа си като към един вид истината на своето собствено съществуване. И ако образецът е вечен, а образът има живот, в който предвкузва своя образец и по този начин бива движен към него с помощта на желанието, и щом като това жизнено движение не може да намери покой другаде, освен в безкрайния живот, какъвто се явява вечната мъдрост, от това следва, че въпросното движение на духа, което в нито един момент не постига безкрайния живот в неговата безкрайност, е невъзможно някога да се прекрати. Следователно [духът] е непрестанно движен от най-радостен копнеж, чиято цел е да постигне онова, което в своята сладост никога не би му омръзнало. Тази най-сладка храна е именно мъдростта – храна, която засища, без ни най-малко да намалява желанието да бъде вкусена отново, така че дори вечното ѝ приемане не би престанало да носи наслада.”

19 Ораторът: „За мен няма съмнение – казаното от теб беше превъзходно. Виждам обаче, че в него голямо значение има [отличаването] на самото вкушване на мъдростта от нещата, които могат да се кажат за него.”

Неукият: „Хубаво го споменаваш, а и се радвам, че чух такива думи от теб. Наистина, както всяка мъдрост относно вкушването на нещо, което никога не е било вкушвано, е празна и безплодна, докато сетивото на съответния вкус не го постигне, така е и с нашата мъдрост – никой не я вкушва просто като слуша за нея, а само този, който я приеме във вътрешното си сетиво. Такъв човек е в състояние да приведе свидетелства не за нещата, които е чул [във връзка с нея], а [за това, което] е преживял като вкус вътре в себе си. Да познаваш множеството описания на любовта, които светците са ни оставили, без да си вкусил от самата любов, е все пак вид суета. Затова и за търсача на вечната мъдрост не е достатъчно да знае работите, които се четат за нея, а е нужно, след като вече е открил с ума си къде тя пребивава, да я направи своя. Същото би било, да речем, ако някой намери земя, в която е скрито съкровище – той не би могъл да му се радва, при положение че лежи в чужда, а не в неговата земя; напротив, той ще продаде всички свои притежания и ще купи земята, за да има съкровището в своя собствен имот. **20** Оттук следва, че и ние трябва да продадем и раздадем всичко свое, защото вечната мъдрост не ще бъде придобита никъде другаде,

освен там, където [нейният търсач], за да я има, не е оставил в притежание нищо от своето. Впрочем това, което имаме от себе си, са нашите пороци, докато от вечната мъдрост [сме получили] само блага. Това е причината духът на мъдростта да не живее 'в тяло, което робува на греха', нито 'в лукава душа' [Прем. 1:4], а в своята неосквернена земя и в чистия образ на мъдростта като в 'свят храм Божий' [срв. 1 Кор. 3:16]. Където обитава вечната мъдрост, там е земята на Господа, която дава безсмъртен плод. Това е и полето на добродетелите, което мъдростта обработва и от което се раждат плодовете на духа – правда, мир, смелост, умереност, целомъдрие, търпеливост и други такива."

21 Ораторът: „Обяснението ти бе повече от изчерпателно. Сега обаче те питам: не е ли Бог началото на всички неща?”

Неукият: „Че кой изобщо се съмнява в това?”

Ораторът: „А не е ли мъдростта нещо различно от Бог?”

Неукият: „Не, далеч не е друго, а самият Бог.”

Ораторът: „Бог не е ли създал всичко със Своето Слово?”

Неукият: „Създал го е.”

Ораторът: „И Словото е Бог?”

Неукият: „Да, точно така.”

Ораторът: „Значи Словото е и мъдростта?”

22 Неукият: „Да се каже, че Бог е направил всички неща в мъдрост, не се различава от това да се каже, че Бог е създал всичко със Слово. Само че помисли как всяко нещо, което съществува, е могло да съществува, могло е да съществува точно така и действително съществува. Нали Бог, който от Себе Си дава действителността на съществуването, е Този, у Когото е налице всемогъществото, благодарение на което всяко нещо е могло да бъде изведено от небитие в битие. И Бог Отец е Този, Който може да бъде наречен единство или реалност, тъй като по силата на Своето всемогъщество кара онова, което по-рано е било нищо, да съществува. Освен това, Бог дава от Себе Си [на всяко нещо] да бъде такава, каквото е (да кажем, небе), а не друго, и да бъде ни повече, ни по-малко [самото това нещо]. В това отношение Бог е Слово, Мъдрост или Син на Отца и може да бъде наричан равенство на единството или реалността. Накрая, [всяко нещо] е едновременно

съществуване и битие-като-ето-това, обединени така, че нещото съществува действително. Това [единство] също е от Бога, Който се явява свързващата всичко връзка – става дума за Бог Свети Дух. Защото Духът е Този, Който обединява и свързва всички неща както в нас, така и във вселената. И в какъвто смисъл нищо не е породило единството, но то си остава първото и необусловено по никакъв начин начало, в същия нищо не е родило Бог Отец, Който е вечен. Равенството обаче произхожда от единството, точно както Синът произхожда от Отца. Връзката, от своя страна, произхожда от единството и от неговото равенство. Ето защо всяко нещо, за да има съществуване и битие-като-ето-това, в които да съществува действително, неизбежно си има работа с триединното начало, сиреч с тройния и единен Бог. По този въпрос можеше да се получи и по-дълга беседа, ако времето ни позволяваше. **23** Колкото до мъдростта, тя се явява Словото или Основанието на нещата, което е самото равенство на съществуването. В известен смисъл, тя съществува като безкрайна умствена форма, доколкото именно формата придава на нещото битието му на оформена същност. Оттук и безкрайната форма се оказва действителността на всички възможни форми, а също и тяхното най-точно равенство. И както безкрайният кръг би бил истинският образец на всички възможни фигури и би представлявал равенството в съществуването на която и да е от тях (независимо дали става дума за триъгълник, шестоъгълник, десетостен и т.н.), а с това би служил и като тяхна най-точна мярка в качеството си на най-проста фигура; по подобен начин и безкрайната мъдрост е простотата, която сгръща всички форми, а значи и тяхната най-точна мярка. В най-съвършената идея на всемогъщото изкуство, например, всичко, което подлежи на оформяне от изкуството, ще се окаже [същата тази] най-проста форма, т.е. същото това изкуство, при това по такъв начин, че ако насочиш поглед към някоя човешка форма, ще откриеш, че неин най-точен образец е именно формата на Божието изкуство, сякаш последната не би могла да бъде абсолютно нищо друго, освен образец на човешката форма. Също така, ако се вгледаш във формата на небето и после се обърнеш към формата на Божието изкуство, ще бъдеш в състояние да проумееш, че последната не е нищо друго, освен образец на формата на небето. Всъщност това важи в еднаква степен за всички действителни или възможни форми: изкуството или мъдростта на Бог Отец си остава най-простата форма, но заедно с това е и единственият съвършено точен образец на безкрайно многото възможни форми без оглед на разнообразието им. **24** Наистина, какво

удивление буди тази форма, чиято съвършено проста безкрайност не е способно да разгърне дори цялото множество на всички възможни форми! И това най-истинно положение ще постигне в съзерцание единствено този, който с върха на ума си се издигне над всяка противоположност. Всъщност, ако някому би се удало да наблюдава естествената сила, която е налице в единството, то той, в случай че изобщо успее да схване как тя съществува в действителност, би я видял като някакво формално битие, видимо отдалеч единствено за ума. И понеже силата на единството ще бъде съвършено проста, тя ще представлява една възможно най-проста безкрайност. Насетне, ако същият човек се обърнеше към формата на числата, разглеждайки двойствеността или десетичността, а след това се върнеше към действителната сила на единството, със сигурност би видял онази форма, за която се твърди, че представлява действителната сила на единството, като най-точният образец на двойствеността, на десетичността и изобщо на всяко едно изброимо число. Безкрайността на въпросната форма, която се нарича сила на единството, би довела следователно дотам, че когато гледаш към двойствеността, същата тази форма не може да бъде нито по-голяма, нито по-малка от формата на двойствеността, на която се явява най-точен образец. **25** Та виждаш по какъв начин единната и най-проста мъдрост Божия, понеже е безкрайна, се оказва най-истинният образец на всички възможни форми. Тъкмо това е нейното постижение – да постига всичко, да определя всичко, да урежда всичко. Тя е налице във всички форми по същия начин, както истината присъства в образа, образецът – в изображението, формата – във фигурата, точността – в уподобяването. И макар че [тази мъдрост], тъй като е безкрайно добра, по най-щедър начин споделя себе си с всички неща, нито едно от тях не може да я възприеме такава, каквато съществува действително. Всъщност безкрайното ѝ твърдение е невъзможно да бъде възпроизведено в друго, доколкото във всяко друго то бива прието по начин, присъщ на това друго. А щом е невъзможно то да се възприеме иначе, освен по присъщия на възприемащото друго начин, тогава то се възприема по по-добрия начин, по който това е възможно. Само че неумножимата безкрайност се разгръща по-добре в разнообразното си възприемане, понеже голямото разнообразие изразява по-добре неумножимостта. От това следва, че мъдростта, възприета по разнообразен начин в многото различни форми, кара всяка една от тях, сякаш призвана към твърдение с нея, да ѝ бъде причастна според възможностите си. Така някои са ѝ причастни в един вид жизнен дух, намиращ се много далеч от първата

форма, който с мъка им осигурява елементарно съществуване. Други неща са ѝ причастни в един по-добре оформен [дух], който им придава минерално битие. Трети са ѝ причастни в далеч по-благородна степен, където [съответният дух] предоставя растителен живот, а пък тези след тях – в още по-висш [дух, даряващ ги на съответното ниво със] сетивен, представен, разумен и накрая умствен живот. **26** Последният е и най-висшият чин, сиреч най-непосредственият образ на мъдростта. Само той има способността да се извиси до самото вкусване на мъдростта, понеже в надарените с ум природи образът на мъдростта живее умствен живот, чиято сила е да поражда от себе си жизненото движение. Това движение се явява напредване по пътя на мисленето към неговия собствен предмет – абсолютната истина, която представлява вечната мъдрост. А след като това напредване е вид мислене, значи то е и вкусване [на мъдростта] посредством ума. Защото да се схване нещо с ума означава да се постигне, доколкото е възможно, неговата същност в един най-приятен акт на вкусване. И ако при сетивния вкус, който не стига до същността на нещото, посредством сетивата все пак възприемаме някаква приятна сладост от външните спрямо нея [качества], то посредством ума вкусваме умствената сладост [на нещата] в самата им същност – сладост, която се явява образ на сладостта на вечната мъдрост, тази същност на същностите, а пък съпоставянето ѝ с първата сладост излиза несъизмеримо. **27** Но нека казаните в това кратко време [доводи] ти бъдат достатъчни да знаеш, че мъдростта не се крие в ораторското изкуство или дебелите книги, а се състои в отделянето от сетивните неща и в обръщането към най-простата и безкрайна форма, както и в това да я приемеш в [своя вътрешен] храм, пречистен от всякакъв порок, и да ѝ се отдадеш с пламенна любов чак докато не успееш да я вкусиш и усетиш колко сладка е тя – самата цяла сладост. След като веднъж опиташ от нея, всички други работи, които сега ти изглеждат значими, ще изгубят стойността си и ще се смириш, така че в теб няма да остане нищо от предишната ти надменност, както и никакъв друг порок, защото ще се придържаш неотлъчно към вече вкусената мъдрост с пределно чисто и целомъдрено сърце, пренебрегвайки по-скоро този свят и онова, което тя не е, отколкото самата нея. И след като си живял в неописуема радост, ще умреш и след смъртта си ще намериш вечен покой в мъдростта, попадайки в прегръдките на висшата любов. Дано самата мъдрост Божия, благословена за вечни времена, даде на теб и мен тази [награда]! Амин.”

Превод от латински език: Владимир Маринов